Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (četvrto vijeće)

3. prosinca 2015.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Direktiva 2004/39/EZ – Članak 4. stavak 1. i članak 19. stavci 4., 5. i 9. – Tržišta financijskih instrumenata – Pojam ‚investicijske usluge i aktivnosti' – Odredbe kojima se jamči zaštita ulagatelja – Pravila o ponašanju za pružanje investicijskih usluga klijentima – Obveza procjene prikladnosti ili primjerenosti usluge koja se pruža – Ugovorne posljedice nepoštovanja te obveze – Ugovor o potrošačkom kreditu – Zajam izražen u stranoj valuti – Isplata i otplata zajma u nacionalnoj valuti – Ugovorne odredbe o tečaju"

U predmetu C-312/14,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Ráckevei járásbíróság (lokalni sud iz Ráckeve, Mađarska), odlukom od 27. svibnja 2014., koju je Sud zaprimio 1. srpnja 2014., u postupku

Banif Plus Bank Zrt.

protiv

Mártona Lantosa,

Mártonné Lantos,

SUD (četvrto vijeće),

u sastavu: L. Bay Larsen, predsjednik trećeg vijeća, u svojstvu predsjednika četvrtog vijeća, F. Biltgen, J. Malenovský, A. Prechal (izvjestiteljica) i K. Jürimäe, suci,

nezavisni odvjetnik: N. Jääskinen,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

— za g. i gđu Lantos, I. Kriston, *ügyvéd*,

— za mađarsku vladu, M. Z. Fehér i G. Szima, u svojstvu agenata,

— za njemačku vladu, T. Henze i A. Lippstreu, u svojstvu agenata,

— za poljsku vladu, B. Majczyna, u svojstvu agenta,

* Jezik postupka: mađarski

— za vladu Ujedinjene Kraljevine, M. Holt, u svojstvu agenta, uz asistenciju B. Kennellyja, *barrister*,

— za Europsku komisiju, I. Rogalski i A. Tokár, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 17. rujna 2015.,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 4. stavka 1. i članka 19. stavaka 4., 5. i 9. Direktive 2004/39/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. o tržištima financijskih instrumenata te o izmjeni direktiva Vijeća 85/611/EEZ i 93/6/EEZ i Direktive 2000/12/EZ Europskog parlamenta i Vijeća te stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 93/22/EEZ (SL L 145, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 4., str. 29.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između Banif Plus Banke Zrt. (u daljnjem tekstu: Banif Plus Bank) te g. i gđe Lantos (u daljnjem tekstu zajednički: supružnici Lantos) u vezi s ugovorom o kreditu izraženom u stranoj valuti.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 93/13/EEZ

3 Članak 3. stavak 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.) propisuje:

„Ugovorna odredba o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori smatra se nepoštenom ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizašlih iz ugovora.“

4 U skladu s člankom 4. stavkom 2. navedene direktive:

„Procjena o tome jesu li neke odredbe nepoštene ne odnosi se na definiciju glavnog predmeta ugovora ni na primjerenost cijene i naknade na jednoj strani, i isporučene usluge i robu, na drugoj, sve dok su te odredbe jasno i razumljivo sastavljene.“

5 Članak 6. stavak 1. iste direktive predviđa:

„Države članice utvrđuju da u ugovoru koji je prodavatelj robe ili pružatelj usluge sklopio s potrošačem prema nacionalnom pravu nepoštene odredbe nisu obvezujuće za potrošača, a da ugovor u tim uvjetima i dalje obvezuje stranke ako je u stanju nastaviti važiti i bez tih nepoštenih odredaba.“

Direktiva 2004/39

6 Uvodne izjave 2. i 31. Direktive 2004/39 glase:

„(2) [...] [z]ato je potrebno osigurati neophodan stupanj usklađivanja koji će ulagateljima nuditi visoki stupanj zaštite [...]

[...]

(31) Jedan od ciljeva ove Direktive je zaštita ulagatelja. [...]“

7 U skladu s člankom 1. te direktive:

„1. Ova se Direktiva primjenjuje na investicijska društva i uređena tržišta.

2. Sljedeće odredbe primjenjuju se i na kreditne institucije koje su dobile odobrenje za rad na temelju Direktive 2000/12/EZ [Europskog parlamenta i Vijeća od 20. ožujka 2000. o osnivanju i obavljanju djelatnosti kreditnih institucija (SL L 126, str. 1.)] kada pružaju jednu ili više investicijskih usluga i/ili obavljaju investicijske aktivnosti:

— [...]

— poglavlje II. glave II. osim članka 23. stavka 2. drugog podstavka,

— [...]“

8 Članak 4. stavak 1. točke 2., 6. i 17. Direktive 2004/39 sadržava sljedeće definicije:

„[...]

(2) ‚Investicijske usluge i aktivnosti’ znači sve usluge i aktivnosti utvrđene u odjeljku A Priloga I. koje se odnose ne sve instrumente navedene u odjeljku C Priloga I.;

[...]

(6) ‚Trgovanje za vlastiti račun’ znači trgovanje uz korištenje vlastitog kapitala koje završava zaključenjem transakcije s jednim ili više financijskih instrumenata;

[...]

(17) ‚Financijski instrumenti’ znači instrumenti utvrđeni u odjeljku C Priloga I.“

9 Među investicijskim uslugama i aktivnostima navedenima u odjeljku A Priloga I. navedenoj direktivi nalazi se trgovanje za vlastiti račun. U točkama 2. i 4. odjeljka B., naslovljenog „Pomoćne usluge“, tog priloga navode se „[d]avanja kredita [ili] zajma ulagatelju kako bi mu se omogućilo zaključenje transakcije s jednim ili više financijskih instrumenata, ako je u transakciju uključeno društvo koje odobrava zajam ili kredit“ i „[u]sluge deviznog poslovanja, ako su vezane uz pružanje investicijskih usluga“. U točki 4. odjeljka C, naslovljenog „Financijski instrumenti“, navedenog priloga navode se „[o]pcije, budućnosnice (*futures*), zamjene (*swaps*), kamatni unaprijedni ugovori (*forward rate agreements*) i svi drugi izvedeni financijski instrumenti koji se odnose na vrijednosne papire, valute, kamatne stope ili prinose, ili druge izvedene instrumente“.

10 Članak 19., naslovljen „Pravila poslovnog ponašanja prilikom pružanja investicijskih usluga klijentima“, u odjeljku 2., naslovljenom „Odredbe o osiguravanju zaštite ulagatelja“, u poglavlju II., glavi II. iste direktive, propisuje u stavcima 4., 5. i 9.:

„4. Kod investicijskog savjetovanja ili upravljanja portfeljem investicijska društva prikupljaju potrebne podatke o znanju i iskustvu klijenta ili potencijalnog klijenta u području investicija o određenim vrstama proizvoda ili usluga, njegovu financijsku situaciju i njegove investicijske ciljeve, kako bi društvo moglo klijentu ili potencijalnom klijentu preporučiti za njega prikladne investicijske usluge i financijske instrumente.

5. Države članice osiguravaju da investicijska društva, kada pružaju investicijske usluge različite od onih iz stavka 4., od klijenta ili potencijalnog klijenta zatraže podatke o njegovom znanju i iskustvu u području investicija o određenim vrstama ponuđenih ili zatraženih proizvoda ili usluga, kako bi investicijsko društvo moglo procijeniti jesu li određena investicijska usluga ili proizvod prikladni za klijenta.

[...]

9. Ako se investicijska usluga nudi kao dio financijskog proizvoda koji je već uređen drugim propisima iz zakonodavstva Zajednice ili zajedničkim europskim standardima o kreditnim institucijama i potrošačkim kreditima u vezi s procjenom rizika za klijenta i/ili obveze davanja podataka, ova usluga ne podliježe dodatno obvezama utvrđenima u ovom članku.“

11 Članak 51. stavak 1. Direktive 2004/39 predviđa da države članice, u skladu sa svojim nacionalnim pravom, osiguravaju mogućnost poduzimanja odgovarajućih upravnih mjera ili izricanja upravnih sankcija protiv odgovornih osoba u slučaju nepoštovanja odredbi donesenih u provedbi te direktive, a te mjere moraju biti učinkovite, proporcionalne i odvraćajuće.

Direktiva 2008/48/EZ

12 U skladu s člankom 2. stavcima 1. i 2. Direktive 2008/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2008. o ugovorima o potrošačkim kreditima i stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 87/102/EEZ (SL L 133, str. 66., ispravci u SL 2009., L 207, str. 14.; SL 2010., L 199, str. 40.; i SL 2011., L 234, str. 46.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 13., str. 58.):

„1. Ova se Direktiva primjenjuje na ugovore o kreditu.

2. Ova se Direktiva ne primjenjuje na sljedeće:

[...]

(h) ugovore o kreditu koji se sklapaju s investicijskim društvima kako je definirano člankom 4. stavkom 1. Direktive [2004/39] ili s kreditnim institucijama kako su definirane člankom 4. Direktive 2006/48/EZ [Europskog parlamenta i Vijeća od 14. lipnja 2006. o osnivanju i obavljanju djelatnosti kreditnih institucija (SL L 177, str. 1.; SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 8., str. 58.)] za potrebe omogućavanja investitoru da provede transakciju koja se odnosi na jedan ili veći broj instrumenata navedenih u odjeljku C Priloga I. Direktivi [2004/39], kada su investicijsko društvo ili kreditna institucija koje odobravaju kredit uključene u takvu transakciju;

[...]“

13 Članak 3. Direktive 2008/48, naslovljen „Definicije“, predviđa:

„Za potrebe ove Direktive primjenjuju se sljedeće definicije:

[...]

(c) ‚ugovor o kreditu’ znači ugovor u kojem vjerovnik odobrava ili obećava odobriti potrošaču kredit u obliku odgode plaćanja, zajma ili slične financijske nagodbe, izuzev ugovora o trajnom pružanju usluge ili isporuke proizvoda iste vrste kada potrošač plaća za takve usluge ili proizvode tijekom cjelokupne njihove isporuke u obliku mjesečnih obroka;

[...]“

14 U poglavlju II., naslovljenom „Informacije i postupci koji prethode sklapanju ugovora o kreditu“, navedene direktive nalaze se, među ostalima, članak 4., naslovljen „Standardne informacije koje treba uključiti u oglašavanje“, članak 5., naslovljen „Informacije prije sklapanja ugovora“, i članak 8., naslovljen „Obveza procjene kreditne sposobnosti potrošača“. Poglavlje IV., naslovljeno „Informacije i prava u odnosu na ugovor o kreditu“ iste direktive, sadržava, među ostalim, članak 10., naslovljen „Informacije koje treba uključiti u ugovore o kreditu“ i članak 11., naslovljen „Informacije o kamatnoj stopi“.

Mađarsko pravo

15 Zakon br. CXXXVIII iz 2007. o investicijskim društvima, tržišnim operaterima i pravilima koja uređuju aktivnosti koje oni mogu obavljati (a befektetési vállalkozásokról és az árutőzsdei szolgáltatókról, valamint az általuk végezhető tevékenységek szabályairól szóló 2007. évi CXXXVIII. törvény) prenosi, među ostalim, Direktivu 2004/39 u mađarsko pravo.

16 Članak 4. navedenog zakona, u verziji primjenjivoj na činjenice u glavnom postupku, sadržava sljedeće definicije:

„[...]

6. investicijski zajam znači zajam koji je odobren u svrhe kupnje financijskog instrumenta ako institucija zajmodavac sudjeluje u izvršenju transakcije;

[...]

11. ugovor o zamjeni (*swap*) znači svaki složeni ugovor o zamjeni financijskog instrumenta koji se u načelu sastoji od jedne transakcije promptne kupnje i jedne transakcije terminske kupnje ili od više terminskih transakcija i općenito podrazumijeva zamjenu novčanih tokova;

[...]

50. financijski instrument znači instrument koji predstavlja novčano potraživanje, osim serijski izdanih vrijednosnih papira, koje se ugovara na novčanom tržištu;

[...]

60. ugovor o izvedenicama znači ugovor čija vrijednost ovisi o vrijednosti temeljnog financijskog instrumenta i koji je predmet samostalnog pregovaranja;

[...]“

17 Članak 19. Direktive 2004/39 proveden je člancima 40. do 45. istoga zakona.

18 Članak 231. Građanskog zakonika, u verziji primjenjivoj na činjenice u glavnom postupku, određuje:

„1. Osim ako nije drukčije propisano, potraživanje u novcu mora se platiti u zakonitoj valuti plaćanja u mjestu izvršenja.

2. Potraživanje izraženo u drugoj valuti ili u zlatu izračunava se na temelju tečaja mjerodavnog u mjestu i trenutku plaćanja.“

19 Članak 523. navedenog zakonika glasi:

„1. Na temelju ugovora o zajmu, financijska institucija ili drugi zajmodavac obvezuje se zajmoprimcu staviti na raspolaganje ugovoreni iznos, dok se zajmoprimac obvezuje vratiti navedeni iznos u skladu s ugovorom.

2. Ako je zajmodavac financijska institucija, zajmoprimac se obvezuje plaćati kamate ako nije što drugo određeno (bankovni zajam).“

Glavni postupak i prethodna pitanja

20 G. Lantos sklopio je 11. lipnja 2008. s Banif Plus Bankom ugovor o namjenskom potrošačkom kreditu izraženom u stranoj valuti za kupnju osobnog vozila. Gđa Lantos, kao supruga g. Lantosa, vezana je obvezama koje su nastale tim ugovorom. Sud koji je uputio zahtjev navedeni ugovor smatra ugovorom o zajmu u smislu članka 523. Građanskog zakonika.

21 Navedeni ugovor sadržava, među ostalim, određene ugovorne odredbe o „fiktivnim“ tokovima u stranoj valuti i „stvarnim“ tokovima u nacionalnoj valuti, u ovom slučaju mađarskoj forinti (HUF).

22 Sud koji je uputio zahtjev opisuje ugovorni mehanizam toka konverzije strane valute na sljedeći način:

„Prilikom odobravanja zajma [Banif Plus Bank] preračunala je u stranu valutu iznos namijenjen za isplatu u mađarskim forintama prema tečaju koji je u skladu s člankom 231. Građanskog zakonika mjerodavan na prethodno utvrđeni datum, [da bi zatim] od klijenta kupila stranu valutu (koja je bila upisana) na njegov teret po tečaju koji je primjenjiv za kupnju strane valute na datum izdavanja sredstava (promptna valutna transakcija) isplaćujući protuvrijednost tog iznosa u mađarskim forintama. [Kasnije, Banif Plus Banka] prodala je klijentu upisanu stranu valutu u zamjenu za mađarske forinte po tečaju primjenjivom za prodaju strane valute na datum otplate zajma (terminska valutna transakcija na datum povrata), kako bi navedeni klijent mogao u stranoj valuti ispuniti obvezu otplate duga izraženog u stranoj valuti.“

23 Navedeni sud usto navodi je u odluci br. 6/2013 PJE, donesenoj u interesu ujednačenog tumačenja odredaba građanskog prava, Kúria (vrhovni sud) smatrala da se ugovori u zajmu izraženi u stranoj valuti moraju smatrati „zajmovima u stranoj valuti“ u smislu članka 231. Građanskog zakonika. Prema mišljenju tog suda, takvi ugovori stvaraju dug izražen u stranoj valuti. Međutim, za razliku od ugovora o zajmu na temelju kojih dolazi do stvarne isplate strane valute, u prethodno navedenim ugovorima dotična strana valuta koristi se kao obično sredstvo izračuna, a plaćanja se provode u nacionalnoj valuti. Stoga je novčani tok izražen u stranoj valuti fiktivan, dok je novčani tok izražen u nacionalnoj valuti stvaran.

24 Nadalje, sud koji je uputio zahtjev navodi da Banif Plus Banka potvrđuje da nije pružila ni investicijsku uslugu, ni popratnu uslugu takvoj usluzi, ni uslugu povezanu s burzom. Ugovor o kojem je riječ u glavnom postupku jest ugovor o potrošačkom kreditu ugovoren u Banif Plus Banci u okviru njezine

djelatnosti izdavanja zajmova, koja je detaljno uređena Zakonom br. CCXXXVII iz 2013. o kreditnim institucijama i financijskim društvima (a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény), pa se njegova valjanost ne može ocjenjivati ni s obzirom na odredbe Zakona br. CXXXVIII iz 2007. ni s obzirom na odredbe Direktive 2004/39.

25 Supružnici Lantos tvrdili su pred sudom koji je uputio zahtjev da je radi usklađenog tumačenja Zakona br. CXXXVIII iz 2007. s navedenom direktivom nužno upućivanje zahtjeva za prethodnu odluku s obzirom na to da se Kúria (vrhovni sud) u svojoj odluci br. 6/2013 PJE oslanjala na odredbe Građanskog zakonika, posebice članka 231. koji prilikom prenošenja te direktive nije bio mijenjan, kada je smatrala da su ugovori o kreditu izraženi u stranoj valuti uključeni u područje tržišta kapitala.

26 U tim uvjetima Ráckevei járásbíróság (lokalni sud iz Ráckeve) odlučio je prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Treba li smatrati da ponuda klijentu transakcije valutne (razmjene) u obliku ugovora o zajmu [izraženom] u stranoj valuti, koji podrazumijeva konverziju iznosa izraženog u stranoj valuti u mađarske forinte [HUF] i sastoji se od promptne kupoprodaje u trenutku isplate sredstava i od terminske kupoprodaje u trenutku povrata, pri čemu je zajam koji je odobren klijentu izložen promjenama na tržištu kapitala i rizicima koji iz toga proizlaze (rizik tečaja), predstavlja , financijski instrument' u smislu definicija iz članka 4. stavka 1. točke 2. (investicijske usluge i aktivnosti) i točke 17. (financijski instrumenti), kao i priloga I. odjeljka C. točke 4. (budućnosnice, izvedeni instrumenti) Direktive 2004/39?

2. Ako je financijski instrument naveden u prvom pitanju dio komercijalne djelatnosti za vlastiti račun, treba li ga se smatrati investicijskom uslugom ili aktivnošću u smislu definicija iz članka 4. stavka 1. točke 6. (trgovanje za vlastiti račun) i odjeljka A točke 3. (trgovanje za vlastiti račun) Priloga I. Direktivi 2004/39?

3. Mora li financijska institucija izvršiti procjenu prikladnosti propisanu u članku 19. stavcima 4. i 5. Direktive 2004/39 s obzirom na to da je terminska valutna transakcija, kao investicijska usluga u vezi s izvedenim financijskim instrumentom, ponuđena u okviru drugog financijskog proizvoda (zajma) i da je izvedeni instrument sâm po sebi složen financijski instrument[?] Je li isključena primjena članka 19. stavka 9. [Direktive 2004/39] s obzirom na to da se rizici svojstveni zajmu i financijskom instrumentu bitno razlikuju, a navedena procjena prikladnosti čini se neophodna s obzirom na predmet transakcije koja se ostvaruje izvedenim instrumentom?

4. Dovodi li nepoštovanje odredaba članka 19. stavaka 4. i 5. [Direktive 2004/39] sâmo po sebi do utvrđenja ništavosti ugovora o zajmu sklopljenog između [Banif Plus Banke] i [zajmoprimaca]?“

Zahtjev za ponovno otvaranje usmenog dijela postupka

27 Nakon što je 17. rujna 2015., nastavno na iznošenje mišljenja nezavisnog odvjetnika, zatvoren usmeni dio ovog postupka, supružnici Lantos zatražili su ponovno otvaranje usmenog dijela postupka dopisom od 20. rujna 2015., koji je Tajništvo Suda zaprimilo 25. rujna 2015.

28 Oni su u potporu svojem zahtjevu naveli da navedeno mišljenje sadržava pogreške i nedosljednosti te da je ponovno otvaranje usmenog dijela postupka nužno kako bi Sud mogao zatražiti od suda koji je uputio zahtjev pojašnjenja na temelju članka 101. Poslovnika Suda u vezi s činjenicama i pravilima nacionalnog prava koje prema mišljenju nezavisnog odvjetnika nedostaju, a što bi zahtjev za prethodnu odluku učinilo nedopuštenim.

29 U tom pogledu treba podsjetiti da na temelju članka 83. Poslovnika Sud može u svakom trenutku, nakon što sasluša nezavisnog odvjetnika, odrediti ponovno otvaranje usmenog dijela postupka, osobito ako smatra da stvar nije dovoljno razjašnjena ili ako stranka iznese, po zatvaranju ovog dijela postupka, novu činjenicu koja je takve prirode da ima odlučujući utjecaj na odluku Suda, ili pak ako je u predmetu potrebno odlučiti na temelju argumenta o kojem se nije raspravljalo među strankama ili zainteresiranim osobama iz članka 23. Statuta Suda Europske unije.

30 U ovom slučaju Sud, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, smatra da je stvar dovoljno razjašnjena za donošenje odluke i da ovaj predmet ne zahtijeva odlučivanje na temelju argumenata o kojima stranke nisu raspravile.

31 Usto, ne postoji tvrdnja da je nakon zatvaranja usmenog dijela ovog postupka jedna od navedenih zainteresiranih osoba istaknula novu činjenicu koja je takve prirode da ima odlučujući utjecaj na odluku Suda.

32 Osim toga, mogućnost kojom Sud raspolaže na temelju članka 101. svojeg Poslovnika da od suda koji je uputio zahtjev zatraži pojašnjenja jest samo mogućnost čiju nužnost Sud diskrecijski ocjenjuje u svakom pojedinom slučaju.

33 Usto, valja podsjetiti da je, na temelju članka 252. stavka 2. UFEU-a, dužnost nezavisnog odvjetnika da, djelujući posve nepristrano i neovisno, na javnoj raspravi iznosi obrazložene prijedloge odluka u predmetima u kojima se u skladu sa Statutom Suda zahtijeva njegovo sudjelovanje. Međutim, Sud nije vezan ni mišljenjem ni obrazloženjem nezavisnog odvjetnika (vidjeti presudu Komisija/Parker Hannifin Manufacturing i Parker-Hannifin, C-434/13 P, EU:C:2014:2456, t. 29.).

34 Slijedom toga, valja odbiti zahtjev za ponovno otvaranje usmenog dijela postupka.

O prethodnim pitanjima

Dopuštenost

35 Budući da su vlade država članica podnijele pisana očitovanja u kojima ističu nedopuštenost zahtjeva za prethodnu odluku odnosno izražavaju sumnje u vezi s dopuštenošću određenih prethodnih pitanja, valja podsjetiti da je prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda Sud načelno dužan donijeti odluku kada se pitanja koja su postavili nacionalni sudovi odnose na tumačenje odredbe prava Unije, osim ako je očito da ga se zahtjevom za prethodnu odluku želi navesti da odluči o fiktivnom sporu ili da oblikuje savjetodavna mišljenja o općenitim ili hipotetskim pitanjima, ako zahtijevano tumačenje prava Unije nema nikakve veze s činjeničnim stanjem ili predmetom spora ili ako Sud ne raspolaže činjeničnim i pravnim elementima potrebnima da bi se mogao dati koristan odgovor na upućena pitanja (vidjeti osobito presudu Les Vergers du Vieux Tauves, C-48/07, EU:C:2008:758, t. 17.).

36 U ovom slučaju pitanja koja je postavio sud koji je uputio zahtjev odnose se na tumačenje odredaba prava Unije, odnosno članka 4. stavka 1. i članka 19. stavaka 4., 5. i 9. Direktive 2004/39.

37 Usto, iako se čini da je odluka o upućivanju donekle sažeta i da sadržava određene dvosmislenosti koje, među ostalim, proizlaze iz činjenice da se čini da je sud koji je uputio zahtjev uzeo kao premisu za postavljena pitanja argumentaciju supružnika Lantos, Sud ipak raspolaže s činjeničnim i pravnim elementima koji su potrebni za davanje korisnog odgovora na ta pitanja.

38 Naime, iz odluke o upućivanju zahtjeva, kao i iz pisanih očitovanja podnesenih Sudu, proizlazi da je ugovor o zajmu o kojem je riječ u glavnom postupku obilježen izražavanjem u stranoj valuti pozajmljenog novca i potraživanih mjesečnih obroka, a u nacionalnoj valuti isplaćenog novca i otplata koje se moraju izvršiti.

39 Kao što to navodi sud koji je uputio zahtjev, navedeni ugovor ne dovodi do stvarnog toka ili zamjene strane valute između Banif Plus Banke i supružnika Lantos s obzirom na to da je nacionalna valuta jedina valuta plaćanja, kako za tog zajmodavca tako i za zajmoprimce, a strana valuta služi kao računska jedinca.

40 Iz spisa koji je dostavljen Sudu proizlazi da su u istom ugovoru ugovorene ugovorne odredbe o konverziji pozajmljenog novca i mjesečnih obroka u nacionalnu valutu. Te ugovorne odredbe predviđaju da se iznos tog novca utvrđuje na temelju kupovnog tečaja strane valute na datum isplate sredstava, a iznos svakog mjesečnog obroka utvrđuje se na temelju prodajnog tečaja te strane valute na datum izračuna svakog mjesečnog obroka.

41 U tom kontekstu sud koji je uputio zahtjev postavlja upit Sudu ponajprije o tome je li takav ugovor obuhvaćen područjem primjene Direktive 2004/39 s obzirom na to da sadržava ugovorne odredbe o tečaju kojima se, kao što to tvrde supružnici Lantos, tečajni rizik prenosi na zajmoprimce i s obzirom na to da na temelju tih ugovornih odredaba Banif Plus Banka pruža investicijsku uslugu pa je kao kreditna institucija iz članka 1. stavka 2. te direktive bila dužna, među ostalim, procijeniti prikladnost ili primjerenost pružane usluge primjenom relevantne odredbe članka 19. navedene direktive. Osim toga, supružnici Lantos tvrde da bi se razmatrani ugovor trebao poništiti jer nije provedena takva procjena.

42 Stoga je zahtjev za prethodnu odluku dopušten.

Meritum

Uvodna očitovanja

43 Uvodno valja primijetiti da je u okviru predmeta koji je doveo do presude Kásler i Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) Sud već dobio upit od Kúrije (vrhovni sud) o uvjetima primjene Direktive 93/13 u specifičnom kontekstu ugovora o potrošačkom zajmu izraženom u stranoj valuti. U tom je pogledu Kúria (vrhovni sud) smatrala u odluci br. 2/2014 PJE, donesenoj u interesu ujednačenog tumačenja odredaba građanskog prava, da ugovorne odredbe o tečaju, ako uvode asimetričnost između kupovnog tečaja strane valute koji se primjenjuje na isplatu zajma i prodajnog tečaja strane valute koji se primjenjuje na izračun mjesečnih obroka, mogu biti predmet nadzora nepoštenosti i moraju se doista smatrati nepoštenima, osobito kada banka od potrošača prima naknadu koja je jednaka razlici između tih tečajeva, a da u zamjenu ne pruža uslugu potrošaču.

44 Nasuprot tomu, Kúria (vrhovni sud) je u toj istoj odluci smatrala da se ugovorne odredbe ugovora o zajmu izraženom u stranoj valuti, kao što je to onaj o kojem je riječ u glavnom postupku, čiji je učinak načelno taj da rizik od jačanja strane valute u cijelosti snosi potrošač u zamjenu za povoljniju kamatnu stopu od one koja se nudi za zajmove izražene u nacionalnoj valuti, odnose na glavni predmet ugovora u smislu nacionalnog zakonodavstva kojim se prenosi članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 pa se ne može nadzirati njihova nepoštenost.

45 Osim toga, Kúria (vrhovni sud) je smatrala u svojoj odluci br. 6/2013 PJE, donesenoj u interesu ujednačenog tumačenja odredaba građanskog prava, da sklapanje takvog ugovora o zajmu izraženog u stranoj valuti ne dovodi do primjene obveza informiranja predviđenih u člancima 40. do 42. Zakona br. CXXXVIII iz 2007., kojima se prenosi članak 19. Direktive 2004/39, s obzirom na to da u okviru takvog ugovora zajmodavac ne pruža investicijske usluge navedene u članku 5. navedenog zakona,

nego isplaćuje namjenski ili nenamjenski novac za određeno financiranje. Ipak, članci 40. i 42. Zakona br. CXXXVIII iz 2007. primjenjivali bi se u slučaju da je takav zajam ujedno i investicijska transakcija ako bi se sredstvima zajmoprimca pružale investicijske usluge u vezi s financijskim instrumentom.

46 Ovim se zahtjevom za prethodnu odluku traži tumačenje samo Direktive 2004/39.

47 Međutim, valja navesti da i odredbe drugih akata prava Unije o zaštiti potrošača mogu biti relevantne u predmetu kao što je onaj o kojem je riječ u glavnom postupku.

48 Među ostalima, riječ je o odredbama Direktive 93/13 koje utvrđuju mehanizam sadržajne ocjene nepoštenih odredaba koji je predviđen u sklopu sustava zaštite potrošača što ga je uspostavila ta direktiva (vidjeti u tom smislu presudu Kásler i Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, t. 42.).

49 Osim toga treba spomenuti propise Unije koji se odnose na potrošački kredit, u ovom slučaju Direktivu Vijeća 87/102/EEZ o usklađivanju zakona i drugih propisa država članica koji se odnose na kreditiranje potrošača (SL L 42, str. 48.) i Direktivu 2008/48, koji sadržavaju sve odredbe za zaštitu potrošača kojima se zajmodavcima nameću određene obveze u vezi s, među ostalim, informiranjem potrošača.

Prvo i drugo pitanje

50 Svojim prvim i drugim pitanjem, koja valja ispitati zajedno, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 4. stavak 1. točku 2. Direktive 2004/39 tumačiti na način da su investicijske usluge ili aktivnosti u smislu te odredbe određene tečajne transakcije koje provodi kreditna institucija na temelju ugovornih odredaba ugovora o zajmu izraženog u stranoj valuti, kao što je to onaj o kojem je riječ u glavnom postupku, a koje se sastoje od utvrđivanja iznosa zajma na temelju kupovnog tečaja strane valute primjenjivog prilikom isplate sredstava i od određivanja mjesečnih iznosa na temelju prodajnog tečaja te strane valute primjenjivog prilikom izračuna svakog mjesečnog obroka.

51 S tim u vezi, iako je isključivo sud koji je uputio zahtjev dužan izraziti pravno stajalište u vezi s ocjenom navedenih transakcija s obzirom na okolnosti predmeta u glavnom postupku, to ne utječe na činjenicu da je Sud nadležan utvrditi iz odredaba navedene direktive, u konkretnom slučaju članka 4. stavka 1., točke 2., kriterije koje sud koji je uputio zahtjev može ili mora primijeniti u tu svrhu (vidjeti u tom smislu presudu Genil 48 i Comercial Hostelera de Grandes Vinos, C-604/11, EU:C:2013:344, t. 43.).

52 S obzirom na navedeno, ništa ne onemogućava nacionalni sud da postavi upit Sudu o takvoj ocjeni, kao što je to učinio sud koji je uputio zahtjev svojim prvim i drugim pitanjem, ali uz napomenu da nacionalni sud utvrđuje i ocjenjuje činjenice koje su potrebne za tu ocjenu s obzirom na sve elemente spisa kojim raspolaže.

53 U ovom slučaju postavlja se pitanje mogu li se transakcije kreditne institucije, koje se sastoje u konverziji iznosa izraženih u stranoj valuti u nacionalnu valutu u svrhe izračuna iznosa zajma i njegove otplate u skladu s ugovornim odredbama o tečaju u ugovoru o zajmu, smatrati „investicijsk[om] uslug[om] [ili] aktivno[šću]“ u smislu članka 4. stavka 1. točke 2. Direktive 2004/39.

54 U skladu s tom odredbom, investicijske usluge i aktivnosti obuhvaćaju sve usluge i aktivnosti utvrđene u odjeljku A Priloga I. toj direktivi koje se odnose ne sve instrumente navedene u odjeljku C istog priloga.

55 Međutim, treba navesti da transakcije o kojima je riječ u glavnom postupku nisu obuhvaćene navedenim odjeljkom A s obzirom na to da se radi o tečajnim aktivnostima koje su akcesorne odobravanju i otplati potrošačkog zajma izraženog u stranoj valuti.

56 Naime, pod uvjetom da to provjeri sud koji je uputio zahtjev, te su transakcije ograničene na konverziju iznosa zajma i mjesečnih obroka izraženih u stranoj valuti (valuta računa) u nacionalnu valutu (valuta plaćanja) na temelju kupovnog ili prodajnog tečaja dotične strane valute.

57 Jedina funkcija takvih transakcija jest omogućavanje izvršenja bitnih obveza plaćanja ugovora o zajmu, a to su obveza zajmodavca da stavi novac na raspolaganje i obveza zajmoprimca da vrati taj novac s kamatama. Svrha tih transakcija nije ostvarenje investicije jer potrošač želi dobiti sredstva radi kupnje potrošačke robe ili pružanja usluge, a ne primjerice radi upravljanja tečajnim rizikom ili špekuliranja tečajnom stopom strane valute.

58 Usto, suprotno onomu što tvrde supružnici Lantos, ne može se smatrati da su navedene transakcije posebno obuhvaćene pojmom „Trgovanje za vlastiti račun“ iz odjeljka A točke 3. Priloga I. Direktivi 2004/39.

59 U skladu s člankom 4. stavkom 1. točkom 6. navedene direktive, taj pojam označava trgovanje uz korištenje vlastitog kapitala koje završava zaključenjem transakcije s jednim ili više financijskih instrumenata.

60 Međutim, u ovom slučaju, pod uvjetom da to provjeri sud koji je uputio zahtjev, ne čini se da se tečajne transakcije koje provodi kreditna institucija prilikom izvršenja ugovora o zajmu, kao što je to onaj o kojem je riječ u glavnom postupku, odnose na trgovanje koje završava zaključenjem transakcije s jednim ili više financijskih instrumenata.

61 Naime, čini se da takve transakcije nemaju drugi cilj osim odobravanja i otplate zajma.

62 Usto, ne može se tvrditi da su transakcije provedene u okviru ugovora o zajmu, kao što je to onaj o kojem je riječ u glavnom postupku, obuhvaćene kategorijom „pomoćn[ih] uslug[a]“ navedenih u odjeljku B Priloga I. Direktivi 2004/39.

63 U tom pogledu, iako u skladu s točkom 2. odjeljka B Priloga I. odobravanje kredita ili zajma može biti pomoćna usluga, to je moguće samo ako je taj kredit ili zajam dodijeljen ulagatelju za provedbu transakcije s jednim ili više financijskih instrumenata, u kojoj sudjeluje društvo koje odobrava navedeni kredit ili zajam. Međutim, nesporno je da svrha zajma o kojem je riječ u glavnom postupku nije omogućavanje provedbe takve buduće transakcije.

64 Nasuprot tomu, ugovori o kreditu koji imaju takvu svrhu, a koje dodjeljuje kreditna institucija i koji su obuhvaćeni navedenom točkom 2., isključeni su iz područja primjene Direktive 2008/48 na temelju članka 2. stavka 2. točke (h) te direktive.

65 Osim toga u točki 4. odjeljku B Priloga I. Direktivi 2004/39 navode se „[u]sluge deviznog poslovanja, ako su vezane uz pružanje investicijskih usluga“.

66 Iz tog navoda proizlazi da tečajne usluge nisu sâme po sebi investicijske usluge iz odjeljka A Priloga I. navedenoj direktivi.

67 Doista, tečajne transakcije o kojima je riječ u glavnom postupku nisu povezane s investicijskom uslugom u smislu članka 4. stavka 1. točke 2. Direktive 2004/39, nego s transakcijom koja sâma po sebi ne predstavlja financijski instrument u smislu članka 4. stavka 1. točke 17. te direktive.

68 Naime, uzimajući u obzir elemente spisa kojima Sud raspolaže i pod uvjetom da to provjeri sud koji je uputio zahtjev, a suprotno onomu što tvrde supružnici Lantos, ne čini se da se tečajne transakcije koje provodi kreditna institucija u okviru izvršenja ugovora o zajmu, kao što je to onaj o kojem je riječ u glavnom postupku, odnose na financijske instrumente iz odjeljka C Priloga I. navedenoj direktivi, od kojih osobito na budućnosnice.

69 Prema uobičajenom shvaćanju u financijskom pravu, budućnosnica je vrsta izvedenog ugovora kojim se dvije stranke obvezuju da će na kasniji datum jedna kupiti, a druga prodati „temeljnu“ imovinu po cijeni koja se utvrđuje prilikom sklapanja ugovora.

70 Međutim, cilj ugovora o potrošačkom zajmu, kao što je to onaj o kojem je riječ u glavnom postupku, nije prodaja financijske imovine po cijeni koja je utvrđena prilikom sklapanja ugovora.

71 Naime, s jedne strane, u ugovoru kao što je to onaj o kojem je riječ u glavnom postupku, ne može se razlikovati između samog ugovora o zajmu i terminske transakcije prodaje strane valute ako je njezin jedini cilj izvršenje bitnih obveza tog ugovora, odnosno isplate novca i otplate obroka, pri čemu se podrazumijeva da takva transakcije sâma po sebi ne predstavlja financijski instrument.

72 Ugovorne odredbe takvog ugovora o zajmu u vezi s konverzijom strane valute nisu dakle financijski instrument koji je različit od transakcije koja je predmet tog ugovora, nego samo neodvojivi način njegova izvršenja.

73 Na taj je način predmet kao što je to onaj o kojem je riječ u glavnom postupku temeljno različit od predmeta koji je doveo do presude Genil 48 i Comercial Hostelera de Grandes Vinos (C-604/11, EU:C:2013:344), koja se odnosila na terminski financijski instrument, odnosno na ugovor o zamjeni, tzv. „swap“, kojim se nastoji zaštititi bankovne klijente od fluktuacija promjenjivih kamatnih stopa kojima su oni bili izloženi zbog ugovaranja određenih financijskih proizvoda u tim bankama.

74 S druge strane, u okviru ugovora o zajmu kao što je to onaj o kojem je riječ u glavnom postupku, vrijednost stranih valuta koju treba uzeti u obzir radi izračuna otplate ne utvrđuje se unaprijed nego se određuje na temelju prodajnog tečaja tih stranih valuta na datum dospjelosti svakog mjesečnog obroka.

75 Iz toga proizlazi, pod uvjetom da to provjeri sud koji je uputio zahtjev, da se tečajne transakcije koje provodi kreditna institucija u okviru izvršenja ugovora o zajmu izraženog u stranoj valuti, kao što je to onaj o kojem je riječ u glavnom postupku, ne mogu smatrati investicijskim uslugama pa ta institucija ne podliježe obvezama iz članka 19. Direktive 2004/39 u području procjene prikladnosti ili primjerenosti usluge koja se pruža.

76 S obzirom na prethodna razmatranja, na prvo i drugo pitanje valja odgovoriti da članak 4. stavak 1. točku 2. Direktive 2004/39 treba tumačiti na način da, pod uvjetom da to provjeri sud koji je uputio zahtjev, investicijske usluge ili aktivnosti u smislu te odredbe nisu određene tečajne transakcije koje provodi kreditna institucija na temelju ugovornih odredaba ugovora o zajmu izraženog u stranoj valuti, kao što je to onaj o kojem je riječ u glavnom postupku, a koje se sastoje od utvrđivanja iznosa zajma na temelju kupovnog tečaja strane valute primjenjivog prilikom isplate sredstava i od određivanja mjesečnih iznosa na temelju prodajnog tečaja te strane valute primjenjivog prilikom izračuna svakog mjesečnog obroka.

Treće i četvrto pitanje

77 Uzimajući u obzir odgovor na prvo i drugo pitanje, nije potrebno odgovoriti na treće i četvrto pitanje.

78 Naime, potonja pitanja podrazumijevaju da se tečajne transakcije o kojima je riječ u glavnom postupku mogu smatrati investicijskim uslugama ili aktivnostima u smislu članka 4. stavka 1. točke 2. Direktive 2004/39.

79 U mjeri u kojoj je to korisno, kada je riječ o četvrtom pitanju, moguće je podsjetiti da je Sud već presudio da je dužnost unutarnjeg pravnog poretka svake države članice da uredi ugovorne posljedice koje nastaju kada investicijsko društvo koje nudi investicijsku uslugu ne poštuje zahtjeve procjene koji

su predviđeni u članku 19. stavcima 4. i 5. navedene direktive, pod uvjetom da se poštuju načela ekvivalentnosti i djelotvornosti (presuda Genil 48 i Comercial Hostelera de Grandes Vinos, C-604/11, EU:C:2013:344, t. 58.).

Troškovi

80 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (četvrto vijeće) odlučuje:

Članak 4. stavak 1. i 2. Direktive 2004/39/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. o tržištima financijskih instrumenata te o izmjeni direktiva Vijeća 85/611/EEZ i 93/6/EEZ i Direktive 2000/12/EZ Europskog parlamenta i Vijeća te stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 93/22/EEZ treba tumačiti na način da, pod uvjetom da to provjeri sud koji je uputio zahtjev, investicijske usluge ili aktivnosti u smislu te odredbe nisu određene tečajne transakcije koje provodi kreditna institucija na temelju ugovornih odredaba ugovora o zajmu izraženog u stranoj valuti, kao što je to onaj o kojem je riječ u glavnom postupku, a koje se sastoje od utvrđivanja iznosa zajma na temelju kupovnog tečaja strane valute primjenjivog prilikom isplate sredstava i od određivanja mjesečnih iznosa na temelju prodajnog tečaja te strane valute primjenjivog prilikom izračuna svakog mjesečnog obroka.

Potpisi